

STATYSTYKA MIĘDZYNARODOWA

Jerzy BARUK

Wspomaganie innowacji finansowanych przez przedsiębiorstwa w Unii Europejskiej

Podstawową cechą współczesnego przedsiębiorstwa powinna być jego konkurencyjność, a więc zdolność do realizacji strategicznych celów dla gospodarki rynkowej o zasięgu globalnym. Zjawiska towarzyszące funkcjonowaniu przed-

siębiorstw w tym otoczeniu coraz powszechniej określa się pojęciem „nowy krajobraz konkurencyjny”. Jego podstawowymi parametrami są (Stankiewicz, 2001): wzrost strategicznych nieciągłości (turbulentność); zacieranie się granic sektorów; hiperkonkurencyjne rynki; silna presja na spełnienie oczekiwań klientów; dynamiczne zmiany w oczekiwaniach pracowników i przebiegu ścieżek ich rozwoju zawodowego; ceny i jakość; koncentracja na innowacjach będących skutkiem systematycznego uczenia się.

Jednocześnie przebieg procesów informacyjno-decyzyjnych w przedsiębiorstwach coraz silniej uwarunkowany jest czynnikami tkwiącymi w ich otoczeniu, wpływającymi na kształt konkurencyjnego środowiska. Wśród całej gamy takich czynników na wyróżnienie zasługują (Prahalać, Hamel, 1994): dynamiczny rozwój techniki i technologii, narastająca globalizacja konkurencji oraz dynamiczne zmiany w preferencjach klientów.

Czynniki tkwiące w otoczeniu przedsiębiorstwa muszą być systemowo identyfikowane i analizowane po to, aby projektować i wdrażać racjonalne zmiany w sposobach pojmowania współczesnej konkurencji. Pozwoli to kierownictwu w wymiarze strategicznym weryfikować tzw. „dominującą logikę przedsiębiorstwa”. Jest to system poglądów, specyfika myślenia i postrzegania rzeczywistości pozwalających kierownictwu przedsiębiorstwa budować strategię oraz zdobywać potencjał konkurencyjności w postaci zbioru materialnych i niematerialnych zasobów, stwarzających możliwość wykorzystania instrumentów skutecznego konkurencji, takich jak (Gadomski, 2004): innowacje, ceny, jakość, promocja, elastyczność i szybkość działania, umiejętność zdobywania przewagi konkurencyjnej.

Wśród tych instrumentów szczególną rolę spełniają innowacje, bowiem pozwalają (Baruk, 2008) zaferować klientom nowe wartości, optymalizować rozwiązania strukturalne oraz koszty projektowania i realizacji procesów w przedsiębiorstwie, przekształcać rutynową organizację w organizację uczącą się, tworzyć i przekształcać przewagę zasobową na przewagę rynkową w sposób metodyczny.

Wśród wielu czynników ograniczających realizację wspomnianej logiki mogą być: bariery mentalne kierowników, niedostateczne opanowanie przez menedżerów nowoczesnych metod zarządzania, brak koncepcji wzrostu konkurencyjności przedsiębiorstwa dzięki innowacjom, a zwłaszcza możliwości finansowe przedsiębiorstw i racjonalne ich rozdysponowanie na działania wspomagające innowacje.

Zasadne jest więc pytanie, jakie działania wspomagające innowacje preferowane są przez kierowników przedsiębiorstw? Próbę odpowiedzi na to pytanie podjęto na podstawie wyników badania ankietowego przeprowadzonego w 2009 r. w 27 krajach członkowskich Unii Europejskiej (UE) przez the Gallup Organization na prośbę Directorate General Enterprise and Industry. Badaniem objęto 5238 przedsiębiorstw zatrudniających przynajmniej 20 pracowników (*Innobarometer ...*, 2009). Jedno z pytań dotyczyło potwierdzenia, czy od 2006 r. przedsiębiorstwo poniosło wydatki na wymienione w kwestionariuszu działania wspomagające innowacje, takie jak:

- działalność badawczo-rozwojowa (B+R) prowadzona wewnątrz przedsiębiorstwa;
- działalność B+R na potrzeby danego przedsiębiorstwa zrealizowana przez inne przedsiębiorstwa lub organizacje badawcze;

- zakup nowych lub istotnie udoskonalonych maszyn, wyposażenia i oprogramowania;
- zakup lub udzielenie licencji na patenty, wynalazki, know-how i inne rodzaje wiedzy;
- szkolenie wspierające innowacyjne działania;
- projekty (graficzny, opakowania, procesu, produktu, usługi lub obiektów przemysłowych);
- wnioski patentowe lub rejestracja projektu.

WYDATKI NA DZIAŁANIA WSPOMAGAJĄCE INNOWACJE

Odpowiedzi na to pytanie przedstawiono w tabl. 1. Wynika z niej, że przedsiębiorstwa UE w latach 2006—2008 finansowały więcej niż jedno działanie wspomagające innowacje. Najbardziej powszechne były wydatki na zakup nowych lub istotnie udoskonalonych maszyn, wyposażenia i oprogramowania (75,5% odpowiedzi). Na drugim miejscu znalazły się wydatki na różne formy szkoleń wspomagających działalność innowacyjną (49,8%). Więcej niż co trzecie przedsiębiorstwo ponosiło wydatki na działalność B+R prowadzoną weewnątrz przedsiębiorstwa (36,1%). Blisko 30% badanych przedsiębiorstw finansowało różnego rodzaju projekty, a ponad 22% kierowało swoje środki na finansowanie prac B+R, ale realizowanych przez inne organizacje. Część przedsiębiorstw (15,2%) ponosiła wydatki na zakup wiedzy w postaci patentów, wynalazków, know-how itp. Co dziesiąta firma finansowała zastosowanie patentów lub rejestrację projektów.

TABL. 1. ODSETEK PRZEDSIĘBIORSTW PONOSZĄCYCH W LATACH 2006—2008 WYDATKI NA DZIAŁANIA WSPIERAJĄCE INNOWACJE W KRAJACH UNII EUROPEJSKIEJ

K r a j e	Liczba badanych przedsiębiorstw	Działania wspierające innowacje						
		własne prace B+R	prace B+R wykonane na rzecz przedsiębiorstwa przez inne organizacje	zakup nowych lub istotnie udoskonalonych maszyn, wyposażenia lub oprogramowania	zakup patentów, wynalazków, know-how i innych typów wiedzy	szkolenie wspierające działania innowacyjne	projektowanie	wnioski patentowe lub rejestracja projektów
		w % badanych przedsiębiorstw ponoszących wydatki						
UE-27	5034	36,1	22,5	75,5	15,2	49,8	29,6	10,3
Austria	201	35,1	19,9	75,5	17,4	71,9	31,9	9,6
Belgia	200	41,3	32,4	71,6	17,4	49,4	24,6	18,8
Bułgaria	200	24,2	14,3	71,2	25,1	37,4	25,4	15,1
Cypr	70	56,1	37,0	82,8	11,1	39,3	60,6	17,6
Dania	200	49,9	28,8	72,7	16,1	37,3	27,9	10,7

TABL. 1. ODSETEK PRZEDSIĘBIORSTW PONOSZĄCYCH W LATACH 2006—2008 WYDATKI NA DZIAŁANIA WSPIERAJĄCE INNOWACJE W KRAJACH UNII EUROPEJSKIEJ (dok.)

K r a j e	Liczba badanych przedsiębiorstw	Działania wspierające innowacje						
		własne prace B+R	prace B+R wykonane na rzecz przedsiębiorstwa przez inne organizacje	zakup nowych lub istotnie udoskonalonych maszyn, wyposażenia lub oprogramowania	zakup patentów, wynalazków, know-how i innych typów wiedzy	szkolenie wspierające działania innowacyjne	projek-towanie	wnioski patentowe lub rejestracja projektów
		w % badanych przedsiębiorstw ponoszących wydatki						
Estonia	200	42,5	20,0	77,5	12,5	45,3	34,8	7,6
Finlandia	203	67,6	50,7	84,4	14,8	36,7	54,1	11,7
Francja	202	26,4	18,4	83,7	19,7	39,0	22,3	10,1
Grecja	200	54,8	30,2	84,4	13,6	31,9	48,7	4,8
Hiszpania	200	45,6	31,5	91,8	23,7	57,2	44,0	11,8
Irlandia	201	40,0	25,6	63,9	13,9	61,3	31,0	11,8
Litwa	200	25,2	25,9	79,4	20,7	55,5	45,0	19,8
Luksemburg	71	38,5	14,7	85,5	21,3	61,4	26,9	9,8
Łotwa	200	30,0	13,4	87,4	22,3	43,2	26,3	7,3
Malta	72	37,7	24,6	69,5	17,7	69,5	32,4	11,0
Niderlandy	200	50,7	23,4	69,7	15,2	39,3	28,3	8,9
Niemcy	200	20,8	18,4	72,9	7,6	63,9	25,0	5,4
Polska	201	34,8	23,5	65,5	16,5	39,0	29,7	19,0
Portugalia	203	36,6	23,4	79,5	18,1	45,2	29,9	6,8
Republika Czeska	204	36,1	15,9	55,5	11,9	55,9	30,0	11,9
Rumunia	201	31,6	18,5	85,1	18,4	35,4	33,6	13,6
Słowacja	202	24,9	16,6	70,6	10,9	53,2	37,6	8,1
Słowenia	200	50,4	34,0	80,0	18,8	47,7	32,6	13,6
Szwecja	200	53,3	30,4	85,5	21,3	29,9	42,5	16,0
W. Brytania	201	45,8	23,8	65,3	14,9	55,8	32,0	9,8
Węgry	202	20,5	9,8	60,4	4,2	17,2	22,4	4,3
Włochy	200	43,9	21,6	78,8	11,4	49,2	20,7	9,3

Ź r ó ł o: opracowano na podstawie publikacji *Innobarometer...* (2009).

W przekroju państw członkowskich widoczne jest zróżnicowanie. Wśród „starych” państw członkowskich Unii przedsiębiorstwa hiszpańskie (91,8%), luksemburskie i szwedzkie (po 85,5%) najczęściej finansowały zakup maszyn, sprzętu czy oprogramowania. Z kolei wśród „nowych” państw członkowskich pod tym względem przodowały przedsiębiorstwa łotewskie (87,4%), rumuńskie (85,1%) i cypryjskie (82,8%). Tak duży odsetek przedsiębiorstw decydujących się na nabywanie innowacji w postaci maszyn, wyposażenia lub oprogramowania wskazuje na wyraźne preferowanie przez kadrę kierowniczą technologii materialnej.

Zróżnicowana była też powszechność finansowania szkoleń wspierających działania innowacyjne. Najbardziej powszechne było ono w przedsiębiorstwach austriackich (71,9%), maltańskich (69,5%), niemieckich (63,9%), czeskich (55,9%) i litewskich (55,5%). Wyjątek stanowiły przedsiębiorstwa węgierskie, wśród których tylko nieco ponad 17% zdecydowało się na finansowanie szkoleń.

Trzecim pod względem powszechności finansowania działaniem wspierającym innowacje były własne prace B+R. Najczęściej wskazywali je przedsiębiorcy fińscy (67,6%), greccy (54,8%) i szwedzcy (53,3%), cypryjscy (56,1%), słoweńscy (50,4%) i estońscy (42,5%). Najmniej powszechne było ono w przedsiębiorstwach niemieckich (20,8%) i francuskich (26,4%) oraz węgierskich (20,5%) i bułgarskich (24,2%).

Wśród pozostałych działań wspierających innowacje, finansowanych przez przedsiębiorstwa, na uwagę zasługuje:

- 1) projektowanie — wskazane przez 60,6% przedsiębiorstw cypryjskich i 54,1% fińskich;
- 2) prace B+R wykonywane na rzecz danego przedsiębiorstwa przez inne organizacje — sygnalizowane przez 50,7% przedsiębiorstw fińskich i 37% cypryjskich.

Finansowanie zakupów wiedzy było najbardziej powszechne wśród przedsiębiorstw bułgarskich (25,1%), hiszpańskich (23,7%), luksemburskich (21,3%) i litewskich (20,7%). Zupełnie odwrotna sytuacja miała miejsce w przedsiębiorstwach węgierskich (4,2%) i niemieckich (7,6%).

W Polsce działania związane z zakupem maszyn, sprzętu lub oprogramowania finansowało 65,5% badanych przedsiębiorstw. Z kolei 39% firm zdecydowało się na finansowanie szkoleń wspierających działania innowacyjne; 34,8% przedsiębiorstw wydatkowało pieniądze na własne prace B+R; 29,7% badanych uznało za celowe finansowanie projektowania; 23,5% przedsiębiorstw finansowało prace B+R wykonane na potrzeby przedsiębiorstwa przez inne firmy i organizacje badawcze; prawie co piąta badana firma przeznaczyła środki finansowe na wnioski patentowe lub rejestrację projektów. Najmniej powszechne było finansowanie zakupów patentów, wynalazków, know-how i innych typów wiedzy. W latach 2006—2008 uczyniło to 16,5% badanych.

Informacje w układzie 7 rodzajów działań w podziale na 8 kategorii grupowania przedsiębiorstw przedstawiono w tabl. 2.

TABL. 2. ODSETEK PRZEDSIĘBIORSTW PONOSZĄCYCH W LATACH 2006—2008 WYDATKI NA DZIAŁANIA WSPIERAJĄCE INNOWACJE WEDŁUG KATEGORII PRZEDSIĘBIORSTW

Wyszczególnienie	Liczba badanych przedsiębiorstw	Działania wspierające innowacje						
		własne prace B+R	prace B+R wykonane na rzecz przedsiębiorstwa przez inne organizacje	zakup nowych lub istotnie udoskonalonych maszyn, wyposażenia lub oprogramowania	zakup patentów, wynalazków, know-how i innych typów wiedzy	szkolenie wspierające działania innowacyjne	projektowanie	wnioski patentowe lub rejestracja projektów
		w % badanych przedsiębiorstw ponoszących wydatki						
UE-27	5034	36,1	22,5	75,5	15,2	49,8	29,6	10,3
Według sektora działania								
Działalność produkcyjna w sektorze wysokiej i średnio wysokiej techniki	323	52,1	26,8	75,2	23,4	59,0	35,2	22,6

TABL. 2. ODSETEK PRZEDSIĘBIORSTW PONOSZĄCYCH W LATACH 2006—2008 WYDATKI NA DZIAŁANIA WSPIERAJĄCE INNOWACJE WEDŁUG KATEGORII PRZEDSIĘBIORSTW (cd.)

Wyszczególnienie	Liczba badanych przedsiębiorstw	Działania wspierające innowacje						
		własne prace B+R	prace B+R wykonane na rzecz przedsiębiorstwa przez inne organizacje	zakup nowych lub istotnie udoskonalonych maszyn, wyposażenia lub oprogramowania	zakup patentów, wynalazków, know-how i innych typów wiedzy	szkolenie wspierające działania innowacyjne	projektowanie	wnioski patentowe lub rejestracja projektów
		w % badanych przedsiębiorstw ponoszących wydatki						
Według sektora działania (dok.)								
Działalność produkcyjna w sektorach niskiej i średnio niskiej techniki	1065	43,3	24,4	79,3	15,4	46,5	34,6	17,1
Działalność usługowa naukochlonna	992	41,2	25,1	72,6	18,3	58,0	27,5	8,6
Działalność usługowa mniej naukochlonna ...	2176	29,7	20,6	72,4	13,1	45,9	27,7	7,1
Według wielkości przedsiębiorstwa								
Małe (20—49 pracowników)	3170	30,8	17,3	73,2	13,5	44,3	26,7	8,3
Średnie (50—249 pracowników)	1493	42,2	28,2	78,5	16,8	56,5	32,1	11,4
Średnio duże (250—499 pracowników)	238	52,8	37,0	83,0	23,2	66,4	39,5	19,1
Duże (500 i więcej pracowników)	134	64,4	53,9	84,9	23,9	76,2	50,6	27,8
Według roku założenia								
Przed 2001 r.	4627	35,9	22,1	75,6	15,0	49,7	29,0	10,3
Po 01.01.2001 r.	407	38,1	26,0	74,9	17,6	51,4	36,2	9,8
Według zmian w obrotach w latach 2006—2008								
Obniżyły się	1009	34,8	19,0	69,5	14,0	43,2	28,3	8,9
Wzrosły	2610	39,5	24,4	81,2	16,7	53,5	33,4	11,7
Nie zmieniły się	1183	29,7	21,0	68,7	12,4	46,5	23,1	8,7
Według roli innowacji, która jest								
Głównym źródłem dochodu	441	56,1	38,4	85,2	24,0	59,7	45,7	26,5
Istotnym źródłem dochodu	1332	42,2	28,4	85,5	19,0	63,2	35,5	11,2
Nieistotnym źródłem dochodu	2880	35,0	20,2	79,4	14,1	48,7	28,3	8,8
Brak innowacji	381	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Według zmiany wydatków na innowacje w latach 2006—2008								
Zmniejszyły się	442	42,0	18,8	79,2	15,7	43,8	34,4	12,7
Wzrosły	1770	46,6	29,6	88,6	20,7	62,4	38,3	15,1
Nie zmieniły się	2360	30,0	19,9	70,0	12,0	46,8	24,6	7,4

TABL. 2. ODSETEK PRZEDSIĘBIORSTW PONOSZĄCYCH W LATACH 2006—2008 WYDATKI NA DZIAŁANIA WSPIERAJĄCE INNOWACJE WEDŁUG KATEGORII PRZEDSIĘBIORSTW (dok.)

Wyszczególnienie	Liczba badanych przedsiębiorstw	Działania wspierające innowacje						
		własne prace B+R	prace B+R wykonane na rzecz przedsiębiorstwa przez inne organizacje	zakup nowych lub istotnie udoskonalonych maszyn, wyposażenia lub oprogramowania	zakup patentów, wynalazków, know-how i innych typów wiedzy	szkolenie wspierające działania innowacyjne	projektowanie	wnioski patentowe lub rejestracja projektów
		w % badanych przedsiębiorstw ponoszących wydatki						

Według obszaru działania

Produkuje lub sprzedaje za granicą	1914	52,4	29,2	77,6	20,4	55,6	38,4	18,4
Kluczowa działalność tylko w kraju	3120	26,1	18,3	74,2	12,0	46,2	24,2	5,3

Według typologii kraju

Liderzy innowacji ^a	1712	33,9	22,4	71,4	11,5	57,1	29,3	7,9
Zwolennicy innowacji	1043	34,6	21,2	77,9	18,0	45,3	25,4	10,7
Umiarkowani innowatorzy ^b	1403	43,5	25,5	81,5	16,9	51,8	32,5	10,2
Kraje doganiające ^c	877	30,1	19,3	71,3	16,3	37,9	30,5	14,6

^a Dania, Finlandia, Niemcy, Szwecja i W. Brytania. ^b Cypr, Czechy, Estonia, Grecja, Hiszpania, Portugalia, Słowenia i Włochy. ^c Bułgaria, Litwa, Łotwa, Malta, Polska, Rumunia, Słowacja i Węgry.

Źródło: opracowano na podstawie publikacji *Innobarometer...* (2009).

**FINANSOWANIE DZIAŁAŃ WSPOMAGAJĄCYCH INNOWACJE
ZALEŻNIE OD KATEGORII PRZEDSIĘBIORSTWA**

Zaangażowanie przedsiębiorstw w finansowanie działań wspierających innowacje można rozpatrywać według kategorii przedsiębiorstwa — powszechność finansowania poszczególnych działań. Jak już wspomniano najbardziej powszechne były wydatki na wspieranie zakupów nowych lub istotnie udoskonalonych maszyn, sprzętu lub oprogramowania. W latach 2006—2008 najczęściej wskazywały je przedsiębiorstwa:

- 1) w których zanotowano wzrost wydatków na innowacje (88,6% badanych);
- 2) dla których innowacje były istotnym źródłem dochodu (85,5%) lub głównym źródłem dochodu (85,2%);
- 3) duże (84,9%), a także średnio duże (83,0%).

Najrzadziej tę formę działalności innowacyjnej finansowały przedsiębiorstwa:

- 1) notujące w latach 2006—2008 spadek obrotów (69,5%),
- 2) charakteryzujące się brakiem zmiany obrotów (68,7%),
- 3) funkcjonujące w tzw. krajach doganiających (71,3%), a także w krajach tzw. liderach innowacji (71,4%).

Drugim pod względem powszechności występowania działaniem wspierającym innowacje i finansowanym przez przedsiębiorstwa było szkolenie. Na finansowanie tego rodzaju działania najczęściej decydowały się przedsiębiorstwa:

- 1) największe (76,2% badanych),
- 2) średnio duże (66,4%),
- 3) traktujące innowacje jako istotne źródło dochodu (63,2%),
- 4) które w 2008 r. zwiększyły wydatki na innowacje w porównaniu do 2006 r. (62,4%).

Na przeciwnym końcu skali znalazły się przedsiębiorstwa:

- 1) funkcjonujące w tzw. krajach doganiających (37,9%),
- 2) charakteryzujące się spadkiem obrotów w latach 2006—2008 (43,2%),
- 3) odnotowujące spadek wydatków na innowacje (43,8%).

Zróznicowana była też powszechność finansowania własnych prac B+R. Najczęściej czyniły to przedsiębiorstwa:

- 1) największe (64,4%),
- 2) traktujące innowacje jako główne źródło dochodu (54,1%),
- 3) średnio duże (52,8%),
- 4) wytwarzające lub sprzedające za granicą (52,4%),
- 5) produkcyjne w sektorze wysokiej i średnio wysokiej techniki (52,1%).

Najrzadziej własną działalność B+R wspomagały finansowo przedsiębiorstwa:

- 1) działające tylko na rynku krajowym (26,1%),
- 2) charakteryzujące się brakiem zmian w obrotach w latach 2006—2008 (29,7%),
- 3) prowadzące działalność usługową mniej naukochłonną (29,7%).

Charakterystyczną cechą badanych przedsiębiorstw była wyraźna zależność między sektorem działania a powszechnością ponoszenia wydatków na prace B+R wykonane we własnym zakresie. Najczęściej czyniły to przedsiębiorstwa produkcyjne wysokiej i średnio wysokiej techniki (52,1%), a najrzadziej przedsiębiorstwa działalności usługowej (29,7%).

Podobne, aczkolwiek mniejsze różnice, pojawiły się w przypadku finansowania prac B+R wykonywanych na potrzeby danego przedsiębiorstwa przez inne organizacje. Najczęściej miało to miejsce w firmach wysokiej i średnio niskiej techniki (niecałe 27%), a najrzadziej — usługowych (niecałe 21%).

Charakterystyczną cechą przedsiębiorstw rozpatrywanych ze względu na ich wielkość jest wzrastająca powszechność finansowania własnych prac B+R wraz ze wzrostem ich wielkości. O ile niecałe 31% badanych małych przedsiębiorstw poniosło wydatki na ten cel, to odsetek ten wzrósł do ponad 64% wśród przedsiębiorstw największych. Podobne tendencje dotyczyły powszechności finansowania prac B+R wykonywanych na potrzeby danego przedsiębiorstwa przez inne organizacje. Najczęściej czyniły to przedsiębiorstwa największe (53,9%), a najrzadziej małe (17,3%).

Biorąc pod uwagę wiek badanych przedsiębiorstw można stwierdzić, że zarówno przedsiębiorstwa starsze, jak i młodsze częściej decydowały się na finan-

sowe wspomaganie własnych prac B+R niż takich prac wykonywanych przez organizacje zewnętrzne. Firmy młodsze nieco częściej decydowały się na ponoszenie wydatków wspomagających prace B+R zarówno własne, jak i wykonywane na zlecenie. Podobne tendencje dotyczą pozostałych kategorii przedsiębiorstw.

Badania ujawniły też wyraźną zależność między sposobem traktowania innowacji jako źródła dochodu oraz powszechnością finansowania prac B+R zarówno własnych, jak i wykonanych przez organizacje zewnętrzne na potrzeby danego przedsiębiorstwa. Finansowanie własnych prac B+R było najpowszechniejsze w przedsiębiorstwach traktujących innowacje jako główne źródło dochodu (56,1%) i najmniej powszechne w przedsiębiorstwach, dla których innowacje stanowiły nieistotne źródło dochodu (35%). Podobne relacje dotyczą finansowania prac B+R zleconych przez daną firmę do wykonania organizacjom zewnętrznym. Najczęściej takie działania finansowały przedsiębiorstwa traktujące innowacje jako główne źródło dochodu (38,4%), w przeciwieństwie do tych, które uważały je za nieistotne (20,2%).

Również zmiany w wydatkach na innowacje w latach 2006—2008 znalazły odzwierciedlenie w powszechności decyzji o finansowaniu prac B+R. Blisko 47% przedsiębiorstw notujących wzrost wydatków na innowacje w 2008 r., w stosunku do roku 2006, finansowało własne prace B+R, a wśród tych, które wydatki te obniżyły, takich przedsiębiorstw było 42%. Również finansowanie prac B+R wykonanych przez organizacje zewnętrzne było powszechniejsze w przedsiębiorstwach cechujących się wzrostem wydatków na innowacje (29,6%) w porównaniu z firmami potwierdzającymi spadek takich wydatków (18,8%).

Wyniki badań sugerują, że prowadzenie działalności gospodarczej w skali międzynarodowej korzystnie wpływa na powszechność finansowania prac B+R zarówno własnych, jak i wykonywanych przez organizacje zewnętrzne. Tezę tę potwierdza wyraźnie większy odsetek przedsiębiorstw wytwarzających lub sprzedających za granicą, ponoszących wydatki na własne prace B+R (52%) w porównaniu z odsetkiem tych, które działały na rynku krajowym (26%). W przedsiębiorstwach pierwszej grupy powszechniejsze też było finansowanie prac B+R wykonywanych przez organizacje zewnętrzne (29,2%) w porównaniu z przedsiębiorstwami o działalności krajowej (18,3%).

Zaskakująca zależność pod względem powszechności finansowania prac B+R dotyczy przedsiębiorstw rozpatrywanych ze względu na typologię kraju, w którym działają. Można byłoby przypuszczać, że powszechność finansowania prac B+R powinna być w przedsiębiorstwach należących do krajów tzw. liderów innowacji. Wyniki badań temu zaprzeczają. Wydatki na prace B+R były najpowszechniejsze w przedsiębiorstwach funkcjonujących w krajach zaliczanych do tzw. umiarkowanych innowatorów (43,5%). W krajach określanych mianem liderów innowacji tylko co trzecie przedsiębiorstwo poniosło wydatki na własne prace B+R, a na prace wykonane przez inne organizacje wydatki poniosło ponad 22% przedsiębiorstw. Najmniejszy odsetek badanych ponoszących wydatki na prace B+R zanotowano w tzw. krajach doganiających. W przypadku prac B+R

wykonanych we własnym zakresie było to 30,1% odpowiedzi, a w stosunku do prac wykonanych przez inne organizacje — 19,3%.

Działaniem wspomagającym innowacje i wspomagany finansowo przez przedsiębiorstwa było też opracowanie projektów. Najczęściej finansowały je przedsiębiorstwa: produkcyjne wysokiej i średniowysokiej techniki (35,2%), duże (50,6%), młodsze (36,2%), charakteryzujące się wzrostem obrotów w latach 2006—2008 (33,4%), traktujące innowacje jako główne źródło dochodu (45,7%), notujące wzrost wydatków na innowacje (38,3%), wytwarzające lub sprzedające za granicą (38,4%), funkcjonujące w krajach tzw. umiarkowanych innowatorach (32,5%).

Jednym z działań wspomagających innowacje było też nabywanie patentów, wynalazków, know-how i innych typów wiedzy. Najczęściej wydatki na tę działalność ponosiły przedsiębiorstwa: wysokiej i średniowysokiej techniki (23,4%), największe (23,9%), młodsze (17,6%), charakteryzujące się wzrostem obrotów w latach 2006—2008 (16,7%) oraz wzrostem wydatków na innowacje (20,7%), traktujące innowacje jako główne źródło dochodu (24%), produkujące lub sprzedające za granicą (20,4%), funkcjonujące w krajach tzw. zwolennikach innowacji (18%).

Kierownicy badanych przedsiębiorstw dostrzegali też potrzebę ponoszenia wydatków na finansowanie wniosków patentowych lub rejestracji projektów traktowanych jako jedno z działań innowacyjnych. Wydatki na ten cel były najbardziej powszechne w przedsiębiorstwach: wysokiej i średniowysokiej techniki (22,6%), dużych (27,8%), starszych (10,3%), charakteryzujących się wzrostem obrotów w latach 2006—2008 (11,7%) oraz wzrostem wydatków na innowacje (15,1%), traktujących innowacje jako główne źródło dochodu (26,5%), produkujących lub sprzedających za granicą (18,4%), funkcjonujących w tzw. krajach doganiających (11,1%).

Zakończenie

Analiza odpowiedzi respondentów na przedstawione we wstępie pytanie ujawnia preferencje menedżerów w finansowaniu działań wspomagających innowacje. Takim działaniem najpowszechniej wspomagany finansowo były zakupy nowych lub istotnie udoskonalonych maszyn, sprzętu lub oprogramowania. Można więc sądzić, że przeznaczanie środków finansowych na ten cel zapewniało przedsiębiorstwom nie tylko realizację samych innowacji, ale również wykonywanie zadań produkcyjnych z zachowaniem wymagań jakościowych zgodnych z oczekiwaniami potencjalnych klientów. Szczególny priorytet dla finansowania tego rodzaju działań występował w przedsiębiorstwach hiszpańskich, łotewskich, luksemburskich i szwedzkich. Przeciwnieństwem były przedsiębiorstwa czeskie, węgierskie i irlandzkie. Jednym z powodów mniejszego zainteresowania finansowaniem zakupu nowych maszyn mogło być względne nasycenie przedsiębiorstw w tych krajach innowacjami lub niewystarczająca ilość pieniędzy na ich finansowanie.

Pozytywnym zjawiskiem jest względnie wysoki odsetek przedsiębiorstw ponoszących wydatki na szkolenia związane ze wspieraniem innowacji. W UE wydatki na ten cel ponosiło prawie co drugie badane przedsiębiorstwo.

Charakterystyczną cechą przedsiębiorstw jest przywiązywanie większej wagi do prac B+R wykonywanych we własnym zakresie niż zlecenie ich wykonania przez jednostki zewnętrzne. Przedsiębiorstw decydujących się na prowadzenie własnych prac B+R było o 13,6% więcej w porównaniu do tych, które zlecały ich wykonanie na zewnątrz. Dostrzeganie potrzeby finansowania prac B+R jest bardzo cennym działaniem, ponieważ działalność B+R stanowi podstawowe źródło wiedzy niezbędnej w procesach innowacyjnych. Natomiast zakupem wiedzy zawartej w patentach czy wynalazkach badane przedsiębiorstwa nie były specjalnie zainteresowane.

Przedsiębiorstwa polskie w większości rozważanych przypadków cechowały się mniejszą powszechnością wydatkowania pieniędzy na działania wspomagające w porównaniu do średnich wyników w UE. Wyjątkiem są prace B+R zlecane do wykonania przez organizacje zewnętrzne, zakup wiedzy zawartej w patentach, wynalazkach, know-how oraz wnioski patentowe lub rejestracja projektów.

Działaniami wspomagającymi innowacje, preferowanymi przez kierowników przedsiębiorstw, są przede wszystkim: nabywanie nowych lub istotnie udoskonalonych maszyn, wyposażenia lub oprogramowania, szkolenia, własne prace B+R, projektowanie.

W mniejszym stopniu zdecydowano się na finansowe wspomaganie: prac B+R wykonywanych przez organizacje zewnętrzne, zakupu patentów, wynalazków, know-how lub innych typów wiedzy, wniosków patentowych lub rejestrację projektów.

W przekroju państw członkowskich oraz w przekroju poszczególnych kategorii przedsiębiorstw powszechność ponoszenia wydatków na działania wspomagające była zróżnicowana i to znacznie. Zjawiskiem niepokojącym jest względnie niski odsetek przedsiębiorstw postrzegających w działalności B+R główne „źródło wiedzy” możliwej do wykorzystania w procesach innowacyjnych.

dr inż. Jerzy Baruk — Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie

LITERATURA

- Baruk J. (2008), *Zarządzanie rozwojem nowego produktu*, „Marketing i Rynek”, nr 6
- Gadomski R. (2004), *Innowacje a konkurencyjność przedsiębiorstwa*, „Problemy Zarządzania”, nr 1
- Innobarometer 2009. *Analytical Report*, Flash Eurobarometer, No. 267, The Gallup Organization, European Commission, May 2009
- Prahalad C. K., Hamel G. (1994), *Strategy as a field of study: why search for a new paradigm?*, „Strategic Management Journal”, vol. 15
- Stankiewicz M. (2001), *Konkurencyjność polskich przedsiębiorstw na progu XXI wieku*, [w:] *Przedsiębiorstwo na przełomie wieków*, red. B. Godziszewski, M. Haffer, M. Stankiewicz, UMK, Toruń

SUMMARY

The Author analyses the empirical research results of the surveys conducted in EU enterprises concerning innovation expenditures in 2006—2008. This analysis was conducted from a point of view of EU Member States as well as enterprise segments. Purchase of new or significantly improved machinery, equipment and software was the most common form of the innovative investment in case of the surveyed companies in 2006—2008. Purchase of domestic and foreign patents as well as inventions and know-how was significantly less common. The R+D activity, as important source of knowledge, were used on a relatively lower level.

РЕЗЮМЕ

В статье представляется анализ результатов обследований проводимых в Европейском союзе касающихся расходов на поддержку инновационной деятельности в 2006—2008 гг. Анализ состоялся с точки зрения стран членов и предприятий рассматриваемых по категории.

Покупка новых или существенно усовершенствованных машин, оборудования и программного обеспечения была самым популярным финансовым действием предприятий. Незначительную долю составляли действия связанные с покупкой польских и зарубежных патентов, изобретений и ноу-хау. Была констатирована относительно низкая доля использования — в качестве важного источника знаний — научно-исследовательская деятельность.